

makes sense only in response (actual or just expected) to doubts concerning the main problem of the project, namely, how to realize this or that dream. Each sign reflects the situation in which it functions, shows the connection between people who use it or do not use it, and forms a connection with other signs.

Key words: *sign system, semiotic model of communication, information space, Network, reasoning, online game, the Internet.*

Анотація. *Астапова-Вязьміна О. І. Семіотична модель спілкування і міркування на прикладі онлайн-гри в соціальній мережі Facebook. У статті розглядається нова модель спілкування, що зобов'язана своїм виникненням соціальним мережам, Інтернету. Електронна пошта, дискусійні клуби, форуми, веб-сайти відкриті для публічного обговорення широкого кола проблем, від наукових до розважальних. Типова схема обміну інформацією між адресантом та адресатом доповнюється формуванням нового смислу повідомлення, який формують і транслюють читачі даного тексту. Зміна семіотичного коду інформаційного простору на початку 2000-х років призвела до нових можливостей сприйняття й інтерпретації тексту. Поява нової моделі спілкування, яка передбачає варіант картинково-цитатного мислення, довільне інтерпретування знаку, а також збагачення значення знаку з кожним наступним коментарем в онлайн-спілкуванні, дозволяє розглядати мінімальний носій текстової інформації – знак з позиції вибору семіотичного ресурсу. На прикладі онлайн-марафону в соціальній мережі Facebook у статті описується формула нової моделі спілкування та аналізуються види міркувань, які використовуються в комунікаціях такого типу. Класична семіотична модель комунікації, запропонована Р. Якобсоном, доповнюється взаємозв'язаними системами інформаційної цінності, послідовності та формування смислу самого повідомлення.*

Ключові слова: *знакова система, семіотична модель спілкування, інформаційний простір, соціальна мережа, Інтернет, онлайн-гра, міркування.*

Одержано редакцією 15.11.2018

Прийнято до публікації 07.12.2018

УДК 141.3/116:122

DOI:10.31651/2076-5894-2018-2-84-90

САКОВСЬКА Олександра Юріївна,
аспірантка Національного університету
«Києво-Могилянська академія»,
e-mail: herrezen@gmail.com

ТОМА АКВІНСЬКИЙ ПРО *CREATIO EX NIHILO* ТА ЗАРОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ

*Статтю присвячено проблемі створення Всесвіту загалом та людини зокрема у філософській системі св. Томи Аквінського з точки зору дискусій ХХ ст. між представниками традиційної науки та креаціонізму у питаннях створення суцього з нічого (*ex nihilo*) та теорії Великого Вибуху. Автором здійснюється спроба виявити зв'язок між процесом творення людини та творенням світу неживих об'єктів з нічого, а також продемонструвати залежність поняття творення з термінами акту та потенції як основними поняттями метафізики. Розглянуто основні причини відмінності процесу творення від процесу зміни в томістичній філософії. Виявлено, що гіломорфічна система світоустрою, до якої апелював св. Тома, а також поняття акту буття є головними складовими вчення про створення і підставами відмінності між самим Богом та людиною, згідно з позицією Аквіната. Відстоюється думка, що створюючи індивідуальні людські душі *ex nihilo*, Бог в томістичному розумінні спроможний уникати безпосередньої участі в процесі створення іншого земного суцього, оскільки дієвою причиною такого суцього можуть бути інші фактори, зокрема, і сама людина. Виокремлено основні метафізичні аксіоми в системі св. Томи, як от: простоти, досконалості та причетності до родо-видової диференціації, що мали суттєвий вплив на формування Аквінатового вчення. Наголошується, що св. Томі Аквінському вдалося створити потужну філософську систему, яка була здатна узгодити на перший погляд суперечливі підходи, зокрема, і щодо створення різнопорядкового суцього.*

Ключові слова: *зародження, створення, *Creatio ex nihilo*, зміна, Тома Аквінський, акт, потенція.*

Постановка проблеми. Тривалий час між науковцями в класичному розумінні цього слова та креаціоністами точиться суперечка про можливість наявності творця Всесвіту. «Як влаштовано Всесвіт? Чи можливий Всесвіт без Бога? (...) Заведено, що цими питаннями займається філософія, але вона мертва. Філософія безнадійно відстала від сучасної науки, особливо від фізики. Естафету знань тепер несуть науковці, а не філософи» [1, с. 9], – написав С. Гокінг у праці «Великий замисел». В той же час у Середні віки філософія та наука йшли пліч-о-пліч і чималий внесок в цей стійкий союз зробив св. Тома Аквінський своїми спробами узгодити Святе Письмо та античну філософію природи. Зокрема, цікавим є вчення св. Томи про процес створення. В «Сумі теології» є цілий трактат, присвячений основним проблемам доктрини про зародження, зокрема, про творення *ex nihilo*, про першоматерію, про співвідношення необхідності Бога та суцього, про модуси породження суцього, про розрізнення речей, а також про «дотичність» Бога до зла та, відповідно, теодицею.

Втім, розглядаючи вчення будь-якого середньовічного філософа, ми повинні пам'ятати, що його епоха передбачає уявлення про процес творення людини як такий, що є результатом діяльності Бога, і звісно ж в цьому розумінні Тома не є винятковим мислителем. При осмисленні цього питання Аквінат в першу чергу посилався на біблійне трактування походження людини, яке передбачало погляд на людську істоту як на «вінець творіння» Божого, як на найвищий кінцевий результат усього процесу формування універсуму. Виникає питання: яким чином Томі Аквінському вдалося поєднати традиційний античний підхід до розуміння божественного з точки зору процесу творення окремих тіл та християнський креаціонізм?

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема креаціонізму в християнській філософії є доволі непогано розробленою. Своє традиційне розуміння проблеми викладали і Папа Пій XII, і Папа Іоанн Павло II. Цій темі чимало уваги приділяв представник екзистенційного неотомізму Етьєн Жільсон у зв'язку із необхідністю продемонструвати, яким чином у філософії томізму існування передуює сутності на прикладі творів св. Томи. Окреме місце в дослідженнях цієї теми посідають роботи У. Бальтазара, який намагається продемонструвати специфіку процесу створення з нічого з точки зору поняття Трійці. Цю ж тему продовжує С. Олівер, апелюючи до того, що акт створення подібний до процесу Божественної еманации в Трійці. У той же час В. Керролл пропонує розуміти процес створення з нічого на відміну від процесу зміни в контексті розгалуження дисциплін, що було традиційним для середньовічної філософії. Втім, в межах розуміння взаємовідношення потенції та акту з точки зору породження, потрібні додаткові розвідки, що були б спроможні пояснити підхід св. Томи до вказаних вище проблем і стосувалися б основних проблем метафізики.

Мета дослідження полягає у встановленні зв'язку між процесом творення людини та творенням світу неживих об'єктів з нічого, а також в демонстрації залежності поняття творення з термінами акту та потенції як основними поняттями метафізики.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до вчення Томи про творення, Бог через процес творення є причиною існування усього суцього [Sum. Theol. I-II, q. 44, 4 ad 4]. Надзвичайно важливими, однак, у цьому питанні є ряд аспектів, які висвітлює філософ. По-перше, відповідно до Святого Письма, людина була створена актуально на шостий день. І, оскільки творення сьомого дня полягало в благословенні самого дня і Божому спочинку, то можемо говорити, що шостий день був останнім, завершальним днем творення нового, а отже людина справді увінчує собою увесь процес сотворення. По-друге, попри заклики багатьох схоластів, що мовляв, Бог творить з матерії, Тома заперечує саму лише можливість цього, адже таке твердження суперечить сутності Бога, а отже – неприйнятне. Бог творить світ *ex nihilo*, що означає, що ніщо не передувало Божественному акту творення: ані матерія, ані форма, ані природи, ані сутності, ані ідеї, ані навіть закони природи чи ієрархія суцього. В процесі зародження нове сотворене повністю залежало лише від божественного акту. Окрім того, створення з нічого передбачає таку теологічну доктрину, в якій Бог би поставав

сповненим усіх досконалостей та повністю достатньою причиною не лише для створення світового темпорального початку, але й для тривалого утримання цього сотвореного від ніщо [3, р. 151].

Бог творить різноманітні речі, надаючи їм індивідуацію через власну багатогранну природу. Справді, речі можуть різнитися між собою або матерією, або формою. У першому випадку речі отримують індивідуацію через кількісний показник, у другому ж – через показник видовий. Дуже влучно про це пише Е. Жільсон: «Тому Бог, якому не сила проявити найдосконалішим чином свою подобу в одній-єдиній тварі, бажаючи породити у бутті якомога більше різних по формі видів, з необхідністю повинен зробити ці види нерівними» [4, с. 74].

Таким чином, ми говоримо, що наше буття, сутність та рух зумовлені Богом і перебувають у Богові в сенсі його знання про них, тобто в якості ідей, які, за словами Аквіната, «нічим не різняться з божественною сутністю» [Sum. Theol. I, q. 18, 4 ad 1]. Ми відповідаємо цим ідеям, які водночас є нашими прообразами, не за модусом буття, але за формою. Отже, кожен з нас причетний до божественної природи завдяки власній формі. Але стосовно цього ми можемо зробити висновок, що з погляду реального відношення нас до Бога, людина, як суб'єкт творіння передує своєму земному буттю в божественних ідеях повністю потенційно.

Вчення про форму та потенцію є логічною частиною томістичної гілеморфічної метафізики, яку В. Дільтей назвав «метафізикою духу» [6, с. 282]. Вона стає принципово важливою для нас при розгляді теми творення та зміни.

Матерія, як постулює це система св. Томи, – створена, отже, і форма теж. Актуально вони почали існувати лише після процесу творення. І, зрозуміло, що хоча в Старому Завіті про це нічого не сказано, оскільки філософська термінологія в Біблії не могла бути задіяна, у Томи знаходимо двояке значення матерії:

1. *Prima materia*, або ж матерія як така. Тома визначає її як чисту потенційність [Sum. Theol. I, q. 3, 2 с.]. Вона нерухома, фактично мертва, позбавлена будь-яких акцидентів, а отже не бере участі у творенні.

2. Індивідуальна матерія, яка завжди сполучена з формою, виступає як начало, що надає речі індивідуацію. На цьому рівні завдяки матерії ми маємо такі характерні для матеріальних речей особливості, як, приміром, протяжність. До того ж матерія передбачає наявність в нас родових та видових ознак і визначає їх.

Однак, однієї лише матерії, звісно, замало, саме тому матерія становить собою річ лише у випадку свого поєднання з формою, інакше всі речі існували б у земному бутті лише потенційно як *prima materia*.¹ Важливо зазначити при цьому, що «жодна частина складеного не може бути абсолютно первинною сутністю – ні матерія, ні форма» [Sum. Theol. I, q. 3, 8 с.]. Відповідно до вчення Аквіната, форма у чистому вигляді існувати не може, вона завжди поєднана з матерією. Це можна пояснити тим, що форма актуалізує річ, але єдино можлива абсолютна актуальність – Бог, як такий, що наявний в бутті повністю і постійно, але Він теж не є формою у чистому вигляді, оскільки виступає як перша діюча причина, а отже не може бути частиною складеного [Sum. Theol. I, q. 3, 8 с.].

Оскільки форма, як ми вже підкреслювали, є актом, а матерія – потенцією, то слід зазначити, як саме останні поняття корелюють між собою. Кожен профан стверджуватиме, що потенційне завжди передує актуальному. І на земному рівні це правило є істиною. Але на вищому рівні, божественному, ця теза є абсолютно хибною у зв'язку з вище наведеним томістичним вченням про прообрази [Sum. Theol. I, q. 4, 1 с.]. Таким чином побудуємо схему співвіднесення матерії / форми, акту / потенції, Бога / живих та неживих речей:

Акт ←————→ Бог

¹ На цьому етапі ми, як і Тома, розрізняємо потенційність речі у нествореному (тобто, Божому розумі) як ідею та потенційність у створеному (тобто, земному бутті) як недосконале існування.

Насправді для нас така градація принципово важлива у зв'язку з двома аспектами. По-перше, завдяки їй можемо констатувати відмінність між Богом і людиною. Ми повинні трактувати людину як істоту недосконалу, несамобутню, таку, що постійно перебуває у становленні, саме тому природа людини мінлива. У Аквіната стикаємося з кількома головними **аксіомами**, відповідно до яких можемо пояснити, чому людина така далека від природи Бога.

1. Річ тим досконаліша, чим більше вона вкорінена в бутті [Sum. Contra Gent. I, q. 28]. Найбільш актуальним є Бог, у той час як людина постійно перебуває в переході з потенції в акт.

2. Чим простіша річ, тим досконаліша вона. Бог є досконало простим [Sum. Theol. I, q. 3, 7 с.], у той час як людина складається з форми та матерії, душі й тіла.

3. Єдино досконала річ не причетна ні до роду, ні до виду. Бог не може бути видом якогось роду, оскільки Його потенція повністю актуалізована, у той час як людина причетна до роду і є видом.

Важливість такої градації має і другу, протилежну до першої причину. Йдеться про подібність людини до Бога. Цей аспект Тома розглядає, використовуючи принцип аналогії. Відповідно до цього принципу «всі створені речі, наскільки вони існують, суть подоба Бога як першого та універсального начала усього суцього» [Sum. Theol. I, q. 4, 3 с.]. Простіше кажучи, ми подібні до Бога, оскільки існуємо так само реально, як і він, хоча й маємо інший модус буття. І найголовніше те, що ми причетні до божественної благості через наявність в нас нетлінного, чогось такого, що існуватиме вічно у часі, як і Бог, хоча це щось і має початок.

Людина, як створена Богом істота, складається з прообразу божественного і того, що стримує її на землі. Йдеться відповідно про душу та тіло. Однак «людина» загалом не може означати окремо ані душу, ані тіло, а цілковиту єдність обох. Якщо у Платона та неоплатоніків знаходимо тезу про те, що тіло – це клітка для душі, то у Аквіната ця проблема має більш широкий характер. Тіло та душа так співвідносяться між собою, як матерія з формою [Un. In. contra Aver. q. 1, 3 с.]. Відповідно, через наявність матеріального людина має схильність до потенції, тобто балансує на межі потенції і акту, і таким чином саме матерії можна закинути звинувачення у тому, що людина не виконує свого прямого призначення – споглядання Бога, в чому і є найбільше благо та головна мета творення людини. Однак, як цілком правильно стверджує Е. Жільсон: «... кожна окрема душа, являє собою лише неповну реалізацію досконалої моделі, ... а отже є не тим, чим має бути» [4, с. 84]. Душа відчуває, що повинна бути чимось іншим, більшим та вищим, і саме в цей момент можливе напруження між душею та тілом. Тіло, як може здатися, заважає душі повністю реалізувати свою природу та актуалізуватися, тобто повністю вкорінитися в бутті. Але, насправді, так лише здається, адже тіло виконує дуже серйозну функцію. Суть цієї функції полягає у пізнанні, а саме воно наближає нас до блага. По-перше, матерія, створена Богом, очевидно, є благістю, а не покаранням, тому зв'язок між душею і тілом є певним модусом благодаті. По-друге, і це дуже важливий аспект, оскільки саме в матерії маємо головну причину індивідуації, то тіло, дуже грубо кажучи, визначає душу. Тобто, як це подає де Вульф, людина має ту чи іншу душу через те, що має те чи інше тіло. Простіше кажучи, душа вміщена в те тіло, яке найбільше їй пасує [8, р. 94]. А, по-третє, відповідно до слів самого Аквіната: «Жоден створений не отримує всієї повноти божественної благості, оскільки досконалості, що походять від Бога, досягають створених через певне сходження» [Sum. Contra Gent. II, q. 34]. Отже, тіло виступає певним інструментом, застосовуючи який людина здатна пройти шлях духовного самовдосконалення для того, щоб потім досягнути

Бога і божественне, й тим самим реалізувати себе у вічному бутті якомога досконалішим чином.

Як ми вже зазначали, тіло та душа не є окремими незалежними субстанціями, як про це говорили Платон та Августин. Більше того, вони утворюють одне єдине *Esse* людини. Надзвичайно цікавим питанням, яке випливає з попередньої тези, є питання про те, що відбувається з тілом після смерті. Важливо тут вказати, що, коли людина помирає, її тіло вже не є людиною не тільки тому, що душі нема, але в першу чергу тому, що саме тіло перестає бути тілом, а стає трупом [8, р. 94]. Трактуючи цей аспект відповідно до логіки Аквіната та його термінологією, зазначимо, що процес тління також є самореалізацією. Якщо душа після смерті досягає якомога більшої актуалізації, про що говоритимемо нижче, то тіло також реалізує своє призначення, поступово уподібнюючись до *prima materia* у тому значенні, що як *prima materia* не є ні буттям, ні небуттям, так само і плоть не є ні тим, ні іншим. Плоть не є матерією, оскільки матерія у чистому вигляді ще передбуття, а плоть у бутті людини свою роль вже відіграла, з іншого боку вона не є небуттям, оскільки у часі та просторі вона ще наявна досить довго, допоки не подолає буттєву межу в своїй наявності.

Таким чином бачимо, що тіло як таке існує виключно завдяки душі. За словами Е. Жільсона, вона збирає й організовує елементи (органічні та неорганічні), створюючи з них живе тіло [4, с. 85]. В душі містяться ті вітальні сили, які поєднують усе живе за одним і тим же принципом – Божою волею. І саме це має на увазі Тома Аквінський, коли говорить, що «душа суть перший акт тіла» [Un. In. contra Aver. q. 1, 3-4 с.]. І саме через поєднання душі та тіла Аквінат виводить концепцію сутності людини та сенсу її життя.

Проте, яким же чином відбувається створення тіл? В «Сумі теології» Аквінат виходить з принципової позиції, що все, що існує, існує через Бога [Summ. Theol. I, q. 44, a. 5], як через свою причину. В цій ситуації Бог виступає як власне самосуцє буття (*ipsum esse per se subsistens*), у той час як сотворене є суцєм через причетність або участь (*participatio*), що означає, що буття суцього є зумовленим (*sit causatum ab alio*). Сам же акт креації постає у св. Томи як «конкретне спричинення або вироблення буття речі» [Summ. Theol. I, q. 45, a. 6] або ж акт буття. При цьому Бог сам є носієм акту буття, а, враховуючи тотожність сутності та буття в Богові, можна сказати, що він же сам є своїм актом буттям.

Причому важливим є те, що саме Бог стає принциповою причиною розрізнення та нерівності речей, і це розрізнення є як матеріальним, що передбачає кількісну диференціацію речей, так і формальним, тобто таким, що уможлиблює видову диференціацію. Проте до акту сотворення Бог як власний Інтелект певним чином володіє ідеєю сотвореного [Див.: 10, с. 567-570]. В цьому полягає принципова позиція поміркованого реалізму, якого дотримується Аквінат. Втім, попри те, що в системі св. Томи Бог є гарантом збереженості речей, він, втім, здійснивши перший акт креації, надалі не бере креативну участь у подальших породженнях речей [De potentia, q. 3, a. 8]. Отже, акт креації, здійснений на самісінькому початку, дає поштовх до подальших творень за участі агентів різної сили та відповідно до усіх чотирьох причин. Примноження й смерть різнорідного суцього відбувається у зв'язку із взаємодією елементів, вчення про які Аквінат бере з філософії Аристотеля і вважає даністю.

Цікаво, що філософія св. Томи не в усіх аспектах суперечить сучасним науковим підходам. Сучасна наука пропонує не одне вчення про еволюцію, а кілька інтерпретацій Дарвінової теорії, так само існує й не одна теорія Великого Вибуху. Приміром, у випадку теорії Великого Вибуху спостерігаємо і гіпотезу С. Гокінга, в якій всесвіт зображено як безмежний у часі та просторі, що більш подібний до поверхні сфери; є окремі гіпотези, що пропонують розглядати Великий Вибух стартом відліку часу, але аж ніяк не вважати, що до Вибуху нічого не було, деякі гіпотези відображають розуміння Вибуху як флуктуацію первинного вакууму [3, р. 133] Здавалося б, всі вони різняться між собою в подробицях, але теоретичне ядро залишається тим самим. Проте, як запитує В. Керролл, чи не є ці вчення радше описом лише процесу зміни, а не зародження як такого? [12, р. 19] Для поняття зміни Аквінат використовує термін *mutatio*, і апелює до того, що для створення потрібна всемогутність, що означає, таким чином, що цей процес аж ніяк не передбачає наявність

посередників, на відміну від зміни, у випадку якої ті чи інші речі можуть поставати дієвою причиною.

В. Керролл вказує, що головним рішенням проблеми суперечності підходів вчення про створення *ex nihilo* та теорії Великого Вибуху, є розуміння відмінності між тими дисциплінами, що ними опікуються [12, р. 20]. Справді, якщо розуміти різницю між процесом створення та процесом зміни, коли, у першому випадку передбачається постійне втручання творця, а другий потребує лише суб'єкта зміни, а сам діяч (*agens*), що бере участь в процесі зміни, не є прямою причиною зміни, то в такому випадку йтиметься про необхідність сферою зародження опікуватися метафізиці та теології, а сферою зміни – філософії природи. Той же розподіл відстежує й Іоанн Павло II: «Правда не може суперечити правді», вказуючи, що з точки зору розподілу людини на такі складники як душа і тіло, людське тіло братиме свій початок з матерії, а ось душа є саме тим, що безпосередньо створене Богом з нічого [13].

Висновок. Тома Аквінський пропонує потужну філософську систему, здатну узгодити на перший погляд контрадикторні підходи, зокрема, і щодо створення різнопорядкового суцього. З одного боку, йому цілком вдається поєднати класичну гілеморфічну систему Аристотеля, в якій Творець залишається байдужим до результатів творення, із традиційним християнським вченням про творення суцього нічого та подальшу опіку над суцим, що дозволяє йому існувати в часі. З іншого боку, св. Тома обґрунтовує створення суцього, апелюючи до основних аксіом метафізики, як от: простоти, досконалості та причетності до родо-видової диференціації. Створюючи індивідуальні людські душі *ex nihilo*, Бог, як його зображає св. Тома, спроможний уникати безпосередньої участі в процесі створення іншого земного суцього, оскільки дієвою причиною такого суцього можуть бути інші фактори, зокрема, і сама людина.

Список використаної літератури:

1. Гокінг С. Великий замисел / Стивен Гокінг, Леонард Млодінов; пер. з англ. М. Климчука. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. – 208 с.
2. Thomas de Aquino. Summae theologiae cum commentariis Thomae de Vio Caietani. Prima secundae pars / Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – Roma: ex typographia Polyglotta, 1892. – Т. 6.– 528 p.
3. Oliver S. Trinity, motion and creation ex nihilo / Simen Oliver // Creation and the God of Abraham. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – P. 133-151.
4. Жильсон Э. Томизм. Введение в философию св. Фомы Аквинского / Этьен Жильсон. – М., СПб.: Университетская книга, 1999. – 496 с.
5. Thomas de Aquino. Summa theologiae cum commentariis Thomae de Vio Caietani. Prima pars / Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – Roma: ex typographia Polyglotta, 1888. – Т. 4. – 509 p.
6. Дильтей В. Введение в науки о духе // Дильтей В. Собрание сочинений в 6 тт. под ред. А. В. Михайлова и Н. С. Плотникова. – Т. 1. – М.: Дом интеллектуальной книги, 2000. – С. 270-730.
7. Thomas de Aquino. Summa contra gentiles et Summo pontifici Benedicto XV, dedicata cum commentariis Francisci de Sylvestris Ferrariensis. Prima et secunda partis Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – Roma: Typis Riccardi Garroni, 1918. –Т. 13.– 67+602 p.
8. Wulf M., de. Mediaeval philosophy illustrated from the system of Thomas Aquinas / Maurice de Wulf. – Cambridge: Harvard University Press, London: Humphrey Milford, Oxford University Press, 1922. – 150 p.
9. Thomas de Aquino. De unitate intellectus contra Averroistas / Sancti Thomae de Aquino Opera omnia iussu Leonis XIII P. M. edita. – Roma : Editori di San Tommaso, 1976. – Т. 43. – P. 243-314.
10. Неретина С. С., Огурцов А. П. Пути к универсалиям / С. С. Неретина, А. П. Огурцов. – СПб.: РХГА, 2006. – 1000 с.
11. Thomas de Aquino. Quaestiones disputatae de potentia / Sancti Thomae de Aquino Quaestiones disputatae: ed. P. M. Pession. – Taurini; Romae: Marietti, 1965. – Т. 2. – P. 1-76.
12. Carroll W. E. Aquinas and the Bing Bang / William E. Carroll // First Things. – 1999. – V. 97. – P. 18-20.
13. Truth cannot contradict truth. Address of Pope John Paul II to the Pontifical Academy of Science (October 22, 1996) [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www3.nd.edu/~afreddos/courses/43150/jp2evolution.htm>.

References:

1. Hawking, S. & Mlodinov, L. (2018). *A Great intention*. Kharkiv: Knyzhkovyi klub "Klub simejnogo dozvillia" (in Ukr.)
2. Thomas, de Aquino (1892). *Summae theologiae cum commentariis Thomae de Vio Caietani. Prima secundae pars*. Roma: ex typographia Polyglotta (in Lat.)
3. Oliver, S. (2010). *Trinity, motion and creation ex nihilo* in *Creation and the God of Abraham*. Cambridge: Cambridge University Press
4. Gilson, E. (1999). *Introduction to philosophy of St. Thomas Aquinas*. Moscow, Saint Petersburg: Universitetskaja kniga (in Rus.)
5. Thomas, de Aquino (1888). *Summa theologiae cum commentariis Thomae de Vio Caietani. Prima pars*. Roma: ex typographia Polyglotta (in Lat.)
6. Dilthey, V (2000). *Introduction to the sciences on spirit*. In A. V. Mikhailov and N. S. Plotnikov (Ed.). Moscow: Dom intelektualnoy knigi (in Russ.)
7. Thomas, de Aquino (1918). *Summa contra gentiles et Summo pontifici Benedicto XV, dedicata cum commentariis Francisci de Sylvestris Ferrariensis. Prima et secunda partis*. Roma: Typis Riccardi Garroni (in Lat.)
8. Wulf, M. de (1922). *Mediaeval philosophy illustrated from the system of Thomas Aquinas*. Cambridge: Harvard University Press, London: Humphrey Milford, Oxford University Press
9. Thomas, de Aquino (1976). *De unitate intellectus contra Averroistas*. Roma: Editori di San Tommaso (in Lat.)
10. Neretina S. S. & Ogurtsov, A. P. (2006). *The ways to universals*. Saint Petersburg: RHGA (in Russ.)
11. Thomas, de Aquino (1965). *Quaestiones disputatae de potentia*. In P. M. Pession (Ed.). Taurini; Romae: Marietti (in Lat.)
12. Carroll, W. E (1999). Aquinas and the Bing Bang. *First Things*, 97, 18-20.
13. Address of Pope John Paul II to the Pontifical Academy of Science (October 22, 1996). *Truth cannot contradict truth*. Retrieved from: <https://www3.nd.edu/~afreddos/courses/43150/jp2evolution.htm>.

SAKOVSKA Oleksandra Yuriivna,

Postgraduate student of the National University
of "Kyiv-Mohyla Academy",
e-mail: herrozen@gmail.com

THOMAS AQUINAS ON CREATION EX NIHILO AND GENERATION OF A HUMAN

Abstract. Introduction. *The article is dedicated to the issue of generation in Thomistic philosophy as a result of a union between Christianity with its creeds of creation as it is described in the Holy Scripture, and ancient philosophy, specifically, on the basis of aristotelism, which appeals to the word formation involving different agents instead of only superior Creator. The main problem is connected with the fact that indifferent Prime Mover, as it is shown by Aristotle, highly contradict the very idea of caring God who is engaged into lives of created things. Purpose.* *The main purpose of the article is to show the link between processes of animate and inanimate creation ex nihilo, as well as, to demonstrate the co-dependence between the notion of creation with the act-potency ideas as the most significant conceptions of metaphysics. Methods.* *The method of original sources analysis (textological method) was useful for explaining the main concepts of Aquinas, whereas hermeneutical method was beneficial for discovering these notions in the corpus of texts as a whole. Results.* *Though exploring the texts, it was proved that in accordance with Aquinas the Creator is able to generate only ex nihilo, which means that nothing can precede this act: neither forms or matters, nor ideas or even natural laws. What God gives to the creatures though the process is the act of being which is distant from the essence in creatures but equal with essence in God himself. The matter becomes a reason of individuation, whereas the form refers to the species. Still, the God creates the souls as forms directly without any inbetweeners involved, whereas the different agents are engaged in the process of creation forms. Originality.* *Thus, it is demonstrated in the article the ways Aquinas is able to solve the problem connected with different types of generation, which is useful in making ancient philosophy accompany Christianity. Moreover, the main metaphysical axioms are described in the article: the axiom of simplicity and axiom of perfection. Both become a basis of Thomistic philosophy, specifically from the perspective of generation.*

Key words: *generation, creation, Creatio ex nihilo, change, Thomas Aquinas, act, potency.*

Одержано редакцією 29.11.2018
Прийнято до публікації 07.12.2018